

TARIXIY JARAYONLAR VA IXTIROLARNING HOZIRGI NUTQ TERAPIYASIGA KO‘RSATGAN TA’SIRI

Samarqand Kimyo Xalqaro Universiteti
Logopediya yo‘nalishi MSPD-S-251U talabasi
Norqobilova Dilnoza Elmurod qizi

Annotatsiya: Ushbu ishda nutq terapiyasi fanining dolzarbligi, uning zamonaviy jamiyatdagi o‘rni, tarixiy taraqqiyoti va hozirgi innovatsion rivojlanish yo‘nalishlari yoritilgan. Nutq buzilishlarining ko‘payishiga ta’sir qiluvchi omillar, logopedik yordamning ahamiyati, shuningdek, anatomik, fiziologik va psixologik kashfiyotlarning nutq terapiyasi shakllanishiga qo‘shgan hissasi tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalarning jadal rivoji natijasida nutq terapiyasida qo‘llanilayotgan mobil ilovalar, sun’iy intellekt tizimlari va AR/VR texnologiyalarining imkoniyatlari ko‘rsatib berilgan. Tadqiqot nutq terapiyasining jamiyatda ortib borayotgan ehtiyojni qondirishdagi roli hamda inson rivojlanishi uchun muhim ahamiyatini asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: nutq terapiyasi, logopediya, nutq buzilishlari, diagnostika, innovatsion texnologiyalar, psixolingvistika, AR/VR, sun’iy intellekt, rivojlanish

Аннотация: В данной работе рассматривается актуальность науки речевой терапии, её роль в современном обществе, историческое развитие и современные инновационные направления. Анализируются факторы, влияющие на рост речевых нарушений, значение логопедической помощи, а также вклад анатомических, физиологических и психологических открытий в формирование логопедии. Показаны возможности цифровых технологий, мобильных приложений, систем искусственного интеллекта и AR/VR-технологий в современной речевой терапии. Исследование обосновывает важность речевой терапии для удовлетворения растущих потребностей общества и повышения качества развития личности.

Ключевые слова: речевая терапия, логопедия, речевые нарушения, диагностика, инновационные технологии, психоллингвистика, AR/VR, искусственный интеллект, развитие

Abstract: This work explores the relevance of speech therapy, its role in modern society, its historical development, and current innovative trends. It analyzes the factors contributing to the rise in speech disorders, the importance of speech-therapy intervention, and the impact of anatomical, physiological, and psychological discoveries on the formation of logopaedics. The study highlights the potential of digital tools, mobile applications, artificial intelligence systems, and AR/VR

technologies in contemporary speech therapy. The research substantiates the significance of speech therapy in meeting society's growing needs and improving individual development and quality of life.

Keywords: speech therapy, logopaedics, speech disorders, diagnostics, innovative technologies, psycholinguistics, AR/VR, artificial intelligence, development

Nutq terapiyasi fanining dolzarbligi bugungi kunda juda yuqori bo'lib, bu birinchi navbatda bolalar va kattalar orasida nutq buzilishlarining ko'payib borayotganligi bilan bog'liq. Zamonaviy hayot sharoitida perinatal omillar, erta tug'ilish, ekran qurilmalaridan haddan tashqari foydalanish, psixologik zo'riqish kabi sabablar nutq rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada kechikkan nutq rivojlanishi, duduqlanish, artikulyatsion buzilishlar kabi muammolar keng tarqalmoqda va bu esa logopedik yordamga bo'lgan ehtiyojni sezilarli darajada oshirmoqda. Nutq insonning fikrlashi, o'zini ifoda etishi, boshqalar bilan muloqotga kirisha olishi va o'qish-yozishni o'rganishi uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shuning uchun nutqdagi har qanday nuqson bolaning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatiga, ijtimoiy moslashuviga va psixologik holatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Erta tashxis va tezkor pedagogik hamda terapevtik aralashuv nutq buzilishlarini bartaraf etishda eng muhim omil bo'lib, aynan shu nuqtai nazardan logopediya mutaxassislariga bo'lgan talab yildan-yilga ortib bormoqda. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi nutq terapiyasi sohasida yangi ilmiy tadqiqotlar, innovatsion vositalar va samarali metodikalar yaratilishiga zamin yaratmoqda. AR/VR dasturlar, maxsus mobil ilovalar, neyropsixologik mashqlar tizimi logopedik amaliyotni yanada boyitmoqda. Autsizm, eshitish nuqsonlari yoki intellektual rivojlanishida cheklanish bo'lgan bolalarda nutq bilan bog'liq muammolar ko'p uchrashi sababli nutq terapiyasi maxsus pedagogikaning ajralmas qismi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, nutq terapiyasi fani jamiyatda muhim ehtiyojga ega, shaxs rivojlanishi va hayot sifatini yaxshilashda katta rol o'ynaydi, tibbiyot, psixologiya va pedagogika bilan uzviy bog'langan holda doimiy ravishda rivojlanib borayotgan dolzarb sohadir.

Tarixiy jarayonlar va ixtirolarning hozirgi nutq terapiyasiga ko'rsatgan ta'siri nihoyatda keng va chuqur bo'lib, logopediya fanining shakllanishi va rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Inson nutqi, uning kelib chiqishi va buzilishlarini o'rganishga qiziqish qadimdan mavjud bo'lgan bo'lsa-da, bu sohaning ilmiy asoslar bilan mustahkamlanishi tarixiy taraqqiyot jarayonida bosqichma-bosqich yuzaga kelgan. Qadimgi Misr va Gretsiya tabiblari nutq buzilishlarining ilk tasvirlarini bergan, nutqning fiziologik va psixologik asoslarini tushuntirishga uringanlar. O'rta

asrlarda tibbiyotning rivoji sekinlashgan bo'lsa ham, Yevropada ilm-fan qayta uyg'onishi bilan nutqdagi nuqsonlarni o'rganish kengaydi.

XIX asrda anatomiya, fiziologiya va psixologiya sohalaridagi kashfiyotlar, xususan, Broka va Vernike tomonidan nutq markazlarining aniqlanishi nutq buzilishlarini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini yaratdi. Bu davrda nutqning miya faoliyati bilan bog'liqligi isbotlanib, logopediya mustaqil yo'nalish sifatida shakllana boshladi. XX asrda esa fonetika, nevrologiya, psixolingvistika kabi fanlarning rivojlanishi nutq terapiyasi nazariyasini boyitdi. Psixoanaliz, behaviorizm, kognitiv psixologiya kabi yondashuvlar nutqni tuzatish metodikalariga yangicha qarash olib kirdi. Texnik ixtirolar ham hozirgi nutq terapiyasining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatdi. Eshitish apparatlari, audiometriya qurilmalari, fonopedik asboblari, kompyuter dasturlarining paydo bo'lishi logopedik tashxis va terapiyani ancha takomillashtirdi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar — mobil ilovalar, interaktiv o'yinlar, sun'iy intellektga asoslangan diagnostika tizimlari nutq terapiyasini yangi bosqichga ko'tarmoqda. Shuningdek, AR/VR texnologiyalari yordamida nutq buzilishlarini tuzatishda motivatsiyani oshirish va mashg'ulotlarni yanada samarali tashkil etish imkoniyati paydo bo'ldi. Shu tariqa, tarixiy bilimlar, ilmiy kashfiyotlar va texnologik ixtirolar nutq terapiyasi fanining shakllanishi, rivojlanishi hamda zamonaviy ko'rinishga ega bo'lishida asosiy omil bo'lib xizmat qildi. Hozirgi nutq terapiyasi qadimgi davrlardan boshlab bugungi zamonaviy innovatsion vositalargacha bo'lgan katta tarixiy tajriba, ilm-fan yutuqlari va texnologik imkoniyatlarga tayanadi. Bu esa logopedik amaliyotni yanada takomillashtirib, nutq buzilishlarini samarali tuzatish imkoniyatini kengaytiradi.

XULOSA

Nutq terapiyasi fanining dolzarbligi zamonaviy jamiyatda keskin ortib borayotgan nutq buzilishlari, ularning ta'lim, ijtimoiy moslashuv va psixologik rivojlanishga ta'siri bilan bevosita bog'liqdir. Tarixiy manbalardan tortib hozirgi davrgacha bo'lgan jarayonlar shuni ko'rsatadiki, logopediya fani doimo tibbiyot, psixologiya va pedagogika bilan uzviy aloqada rivojlanib kelgan. XIX–XX asrlarda miya tuzilishi, nutq markazlari, psixolingvistika va nevrologiyadagi kashfiyotlar nutq terapiyasining ilmiy asosini yaratdi. Bugungi kunda esa raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar, AR/VR, sun'iy intellektga tayangan diagnostika va terapiya vositalari logopedik amaliyotni yangi bosqichga ko'tarmoqda. Nutq buzilishlarining erta aniqlanishi va samarali tuzatish metodlari shaxsning intellektual hamda ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Shu bois, nutq terapiyasi hozirgi kunda nafaqat maxsus pedagogika, balki jamiyatning har bir sohasi uchun dolzarb bo'lib, inson hayot sifatini

yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etuvchi, doimiy rivojlanib borayotgan fan sifatida e'tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. M.Y. Ayupova "Logopediya" Toshkent 2007
2. KHURSHIDAKHAN, R., & ZUKHRA, S. (2024). The Essence Of Using Innovative Methods In The Educational Process. American Journal of Advanced Scientific Research, 1(8), 303-307.
3. Sadirdinovna, V. M. (2023). FEATURES OF THE FORMATION OF IMITATION OF SPEECH IN CHILDREN WITH ALALIA SPEECH DEFECTS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 11(12), 1001-1004.
4. KHURSHIDAKHAN, R., & ZUKHRA, S. (2024). The Essence Of Using Innovative Methods In The Educational Process. American Journal of Advanced Scientific Research, 1(8), 303-307.
5. Vokhobova Munira Munojat Polatova Azamatovna. Alalia as dysontogenesis of speech development. Galaxy international interdisciplinary research journal (giirj)
6. Sadirdinovna, Vokhobova Munirakhan. "CORRECTIVE PEDOGOGICAL WORK CARRIED OUT IN STUTTERING CHILDREN." Open Access Repository 9.12 (2023): 372-375.
7. Sadirdinovna, Vokhobova Munirakhan. "features of the formation of imitation of speech in children with alalia speech defects." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.12 (2023): 1001-1004.
8. Sadirdinovna, Vokhobova Muniraxon. "Autizm kelib chiqish sabablari va davolash yo'llari." tadqiqotlar. UZ 48.2 (2024): 710.
8. Munira, Voxidova, and Qosimova Marhabo. "Ovoz kamchiliklarining uchrashi va ularni bartaraf etishning pedagogik asoslari." Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi 15.1 (2024): 29-32.
9. SADIRDINOVNA, VOKHOBOVA MUNIRAKHAN. "Ways and methods of speech formation of children with alaliya speech defects." Confrencea 3.03 (2023): 231-235.
10. 11. Sadirdinovna, Vokhobova Munira. "Formation of speech imitation in children with severe degree of motor alalia." Open Access Repository 4.2 (2023): 316320.
11. Munira, Voxobova, and Mirrahimova Xonzodabegim Sodiqjonovna. "Bolalarda yuvinel revmatoid artrit kasalligining kelib chiqishi hamda uning oldini olish choralari." Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi 15.1 (2024): 33-35.
13. Vaxobova, Muxtabar. "O'smirlarning ota-onalari bilan munosabatlaridagi muammolar." Журнал Педагогика и психологии в современном образовании 4.2 (2024): 53-57

12. Kamolova, A. O. Q., & Husaynova, S. I. (2023). O'smirlar o'rtasida axloqsizlikni oldini olishda pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari. *Science and Education*, 4(2), 969-972.
13. Kamolova, A. O. Q. (2023). Pedagoglik kasbi boshqa hamma kasblarning poydevoridir. *Science and Education*, 4(5), 988-992.
14. Karimov, J. J. O. G. L., & Kamalova, A. (2024). Yoshlar o'rtasida deviant xulq-atvor profilaktikasi. *Science and Education*, 5(2), 513-519.
15. Камалова, А. (2021). THE IMPORTANCE OF USING GAME TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF EDUCATION. *Экономика и социум*, (3-2), 12-14.